

şerh, şârih ve ahmet avni konuk

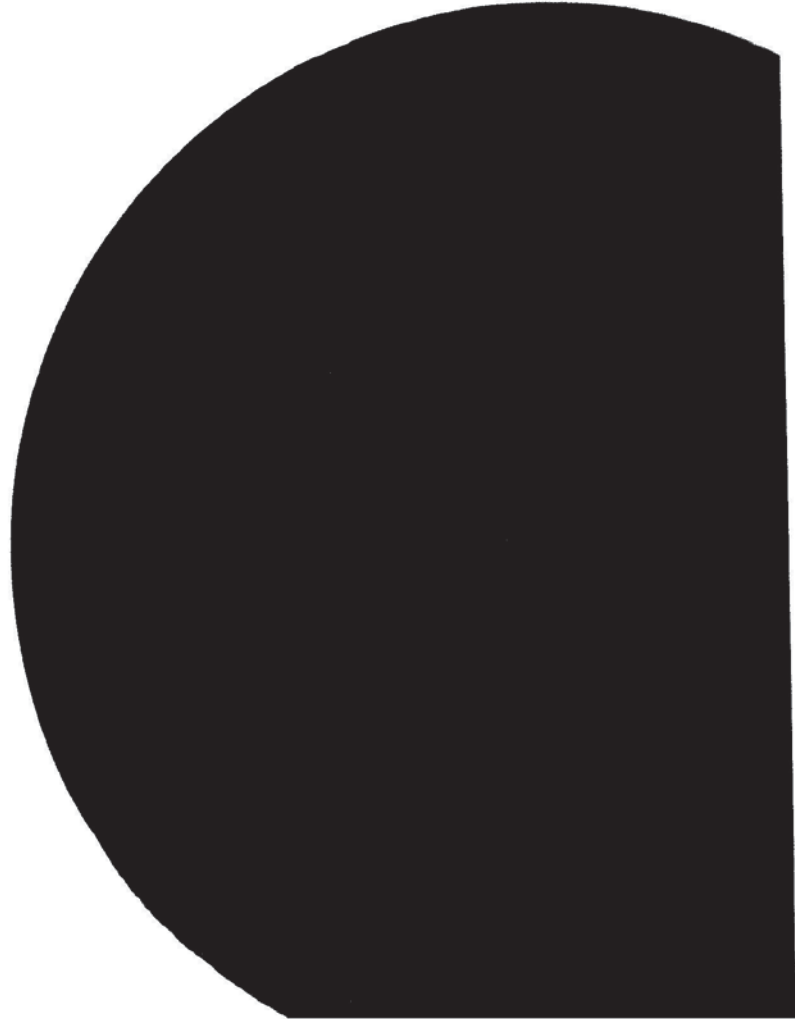
Bilal KEMİKLİ

Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Geleneğe gelecek arasındaki en önemli köprüyü şârihler kurmuştur. Geleneğin sırlarını, sembollerini, kavrayışlarını, değer yargılarını, âdet ve alışkanlıklarını bugüne ve yarına aktaran onlardır. Bu aktarma faaliyeti, bir bakıma geleneğe dayanarak yarını inşa etme çabası olarak da düşünülebilir.

Çoğu kere şârihlerin bu misyonları görmezlikten geliniyor. Bazı kimseler de onları, evvelce yazılmış metinlerin arasında kaybolmuş, taklitçi, yeni bir şey üretmeyen ve hatta ekseriyetle yeniliğe kapalı âlimler olarak takdim ediyor. Evet, şârihler iz sürer, kendilerinden evvel yahut çağlarında yazılmış temel metinleri anlama çabasında olurlar. Fakat bizim fark edemediğimiz husus şudur: Evvela iz sümek ne birebir taklittir, ne de yeni olana pencereleri kapatmaktır. Aksine şerh bir anlama, bir eleştiri ve bir tecdit (yenileme) metinleridir.

Şârih, ele aldığı temel metni anlama çabasıdadır. Bunu yaparken tenkitçi bakıştan uzak değildir. Her anlama çabası, özünde ele alınan metni güncellemek fikrine dayanır. Daha doğrusu şerh, bir bakıma metni yeniden okumaktır. Bunu yaparken şârih el-

bette bir yandan filolojik çerçevede metnin yazıldığı zamanın dil birikimine atıfta bulunacaktır. Ama her halükarda o metni yaşadığı zamanın paradigmaları açısından okuyacaktır. Dolayısıyla her şerh çalışmasını, temel bir metne bağlı kalarak, yeni bir metin inşa etme çabası olarak görmek mümkündür.

Velhasıl şerh, öyle sanıldığı gibi sadece tarihte yaşamak değil, tarihi bugünün gözüyle yeniden okumaktır. Bu yeniden okuyuşla tarihin şifrelerini bugüne ve yarına taşımaktır. İşte gelenekle gelecek arasında köprü burada kuruluyor ve şârih, metni anlama ve anlatmadaki tecdit faaliyetine paralel olarak, söyleyiş ve anlayışta düne ait kültür kodlarını ihya ediyor.

Bu kısa izahı, şerh ve şârih kavramlarına dönük algımızı gözden geçirmek için söyledim. Bu cümleleri, ortaya çıkan metnin değerini idrak etmek ve şârihin kıymetini bilmek için kurdum. Zaten ilim tarihine vakıf, neyin nasıl yazıldığını bilen, temel meselesi metni anlama ve anlamlandırma olan ilim ehli, bendenizin burada işaret etmeye çalıştığı hususu müdriktir. Hele hele işi, söz ve mana sanatlarıyla dokunmuş beyitleri anlamak, oradaki sembolleri ve mazmunları çözmek, görünen ve gizlenen resmi ortaya koymak olan zevat, bendenizin söyleyemediklerini de söylerler.

Velhasıl şerh, öyle sanıldığı gibi sadece tarihte yaşamak değil, tarihi bugünün gözüyle yeniden okumaktır. Bu yeniden okuyuşla tarihin şifrelerini bugüne ve yarına taşımaktır. İşte gelenekle gelecek arasında köprü burada kuruluyor ve şârih, metni anlama ve anlatmadaki tecdit faaliyetine paralel olarak, söyleyiş ve anlayışta düne ait kültür kodlarını ihya ediyor. Bu bakımdan bendeniz, şârihleri eskilerin söyleyişine dayanarak İsa nefesli bilgiler olarak tanımlarım. Evet, onlar İsa nefeslidir, çünkü onlar, metni tecditle yeniler ve unutulmuş kelimeleri, kavramları, sembolleri ve değerleri ihyacı yönleriyle yeniden hayata kazandırır.

İsa nefesli bilgiler, hemen her dönemde kültürümüzün temel eserlerini yeniden okumuşlardır. Asrımızda da bu bilgiler gelmiş, görevlerini yapmışlardır. Bunlardan birisi ve belki de en önemlisi, Ahmet Avni Konuk'tur. Geçen asrın mümtaz bilgilerinden,

Mesnevihân, şârih ve Farşça hocası Selanikli Mehmed Es'ad Dede'nin huzurunda Mesnevî'nin sırlarına ermeye çalışan Ahmet Avni, hem mütercim ve hem de şârihtir. O sadece Mesnevî'yi değil irfan hayatımızın mümtaz kaynaklarından olan Arâbî'nin *Fusûsu'l-Hikem*'ini ve *Tedbîrât-ı İlâhiyye*'sini de tercüme ve şerh etmiştir.

Bugünlerde daha çok *Mesnevî-i Şerif Şerhi* 'yle meşgul olduğum Ahmet Avni Konuk, öyle sanıldığı gibi ulema sınıfına mensup da değildir. Meslekten postacıdır; posta idaresinde hukuk müşavirliği ve genel müdür muavinliğine kadar yükselmiş başarılı bir bürokrattır. Hafızdır, cami derslerinde döneminde temel dinî ilimleri tahsil etmiş, Dâruşşafaka'da okumuş, posta memuru iken Mekteb-i Hukûk-ı Şâhâne'yi okumuş ve böylece çalıştığı kurumda en üst noktaya kadar yükselmiş bir şahsiyettir. Dinî ilimlerle dünyevî ilimleri bir arada bulundurmanın yanında mûsikiyle de meşgul olmuş ve bu alanda eserler vermiş gerçek bir münevverdir. Zaten onun şerhini okurken büyük bir medeniyet çınarının altında serinlediğinizi fark edersiniz. Geleneksel eğitim anlayışı içinde usta çırak ilişkisine dayanan, doğrudan doğruya takrir ve dinlemeyle beslenen bu dimağ, hukuk nosyonuyla ve mûsikiyle zenginleşerek bir bilgeye hayat veriyor.

Evet, şârihler gelenekle gelecek arasında köprüler kuruyorlar. Şerh okumaları, size okuduğunuz metnin farklı sırlarını ve farklı lezzetlerini tatmanızı sağlıyor. Bu yüzden okudukça çoğalıyor, büyük ve köklü bir mirasın izini sürdüğünüzü fark ediyor, metindeki saklı hazineleri keşfederek zenginleşiyorsunuz. ■